

М. Коцюбинський

«Дорогою ціною»

Цілевизначення та планування роботи на уроці

► **Будемо знати:**

- біографічні відомості про М.М.Коцюбинського;
- зміст повісті «Дорогою ціною»;
- визначення літературознавчих термінів.

► **Будемо вміти:**

- висловлювати судження щодо життя і творчості митця;
- розрізняти пригодницькі та романтичні елементи сюжету;
- розповідати про особливості композиції твору та виділяти її складові;
- ділитися враженнями від прочитаного твору.

Портфоліо письменника:

При народженні: Коцюбинський Михайло Михайлович

Дата народження: 5 (17) вересня 1864

Місце народження: Вінниця

Дата смерті: 12 (25) квітня 1913 (48 років)

Місце смерті: Чернігів

Національність: українець

Мова творів: українська

Рід діяльності: прозаїк, драматург

Роки активності: 1890–1913

Напрямок: проза

Жанр: повість, оповідання

***...Після Шевченка, поруч з
Іваном Франком, Лесею
Українкою, Стефаником щодо
краси й глибини своїх творів –
іншого письменника такого ми
не знайдемо. ... великі світочі
людства давно вже
розступилися, щоб дати місце і
йому в шерензі борців,
мислителів і шукачів правди.***

П. Тичина

***Ти з нами будеш вічно
жити,
Як сяйво сонця, як
вечірній спів,
Ти так любив землі
своїї квіти,
І так, як квіти, ти
людей любив.
В. Сосюра.***

Велике спасибі Вам за Ваш подарунок. Смакуючи, перечитував я його ... Які хороші малюнки і людей з їх горем та болем, і природи з її світовою красою, такою іноді німою і глухою до людського горя! Дуже мені сподобалось Ваше «Дорогою ціною».

Панас Мирний

Історична основа повісті «Дорогою ціною».

Твір «Дорогою ціною» написаний у 1901 році і надрукований у 1902 році.

Події відбуваються в 1834-1836рр.

Обставини цього періоду: ліквідація

Задунайської Січі; втеча селян у Бессарабію і за Дунай.

Паралельне відтворення часів Коліївщини (1768) і 30-х років XIX ст.

Схема «Час у творі»

Час

Друга половина XVIII ст.

Гайдамацький рух,

М. Залізняк,

І. Гонта,

Умань,

Кодня

Початок XIX ст.

Небувала

антикріпосницька

боротьба,

втечі від пана,

У. Кармалюк

Декілька тижнів

Фрагмент з життя

Остапа і Соломії

Ретроспектива — а) пригадування подій, що передували моменту фабули, в якому перебуває оповідач або персонаж епічного твору; б) одна з форм психологічного аналізу, за допомогою якої твориться художній час.

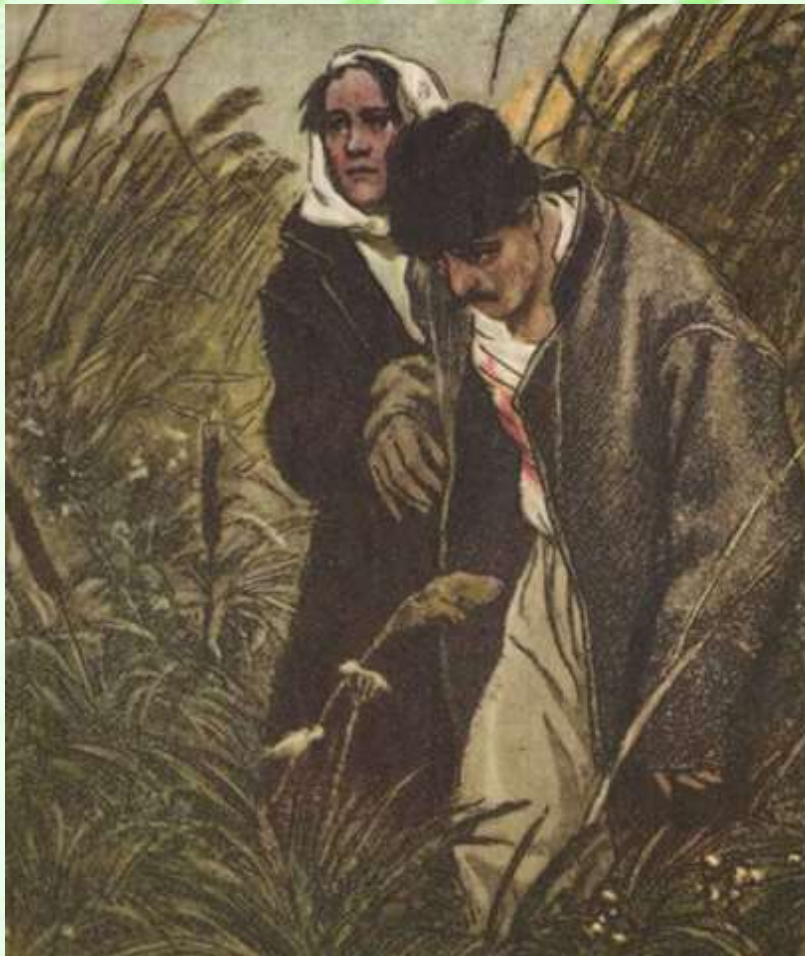

Задунáйська Січ —
військово-державна
організація колишніх
запорозьких козаків, яка
виникла після зруйнування
царськими військами Нової
Січі й ліквідації
Запорізького козацького
війська у червні 1775 року в
нижній течії Дунаю.
Запорожці оселилися
спочатку на лівому березі, а
потім турецька
адміністрація переселила
їх на правий берег.

Тема: зображення героїчої боротьби українського народу проти кріпацтва, непереможного прагнення селян-кріпаків до вільного життя; розповідь про кохання двох людей - Остапа і Соломії, що має трагічний фінал.

Ідея: оспівування
волелюбності
українського трудового
народу, утвердження
непримиренності
інтересів багатих і
бідних, заклик здобувати
волю, хоча б і дорогою
ціною; уславлення
невмирущості кохання
як найкращого почуття
на землі.

Основна думка:
боротьба трудящих зі
своїми гнобителями
точитиметься доти,
доки існуватимуть
класи, доки не
переможуть трудящі.

Жанр твору:

Одні літературознавці визначають жанр твору «Дорогою ціною» як повість, інші — як оповідання.

Оповідання

Повість

епічний твір

- зображується одна, зрідка кілька подій з життя головного героя
- нетривалий час дії
- стислість розповіді та опису
- основних дійових осіб три-чотири

- зображується кілька подій з життя одного-двох героїв
- тривалий час дії
- докладність розповіді про події, широкі описи
- основних персонажів чотири-шість

прозова форма

Жанр твору: повість із пригодницьким, романтичним сюжетом.

Довідка:

Пригодницьким називається твір, сюжет якого наповнений багатьма пригодами і незвичайними подіями.

Композиція твору:

вступ і п'ять частин

Експозиція-вступ : опис середовища, в якому живуть основні персонажі.

Зав'язка: втеча Остапа від пана як наслідок конфлікту.

Розвиток дії: злигодні героїв під час утечі, сутички з прикордонною вартою, турецькою поліцією.

Кульмінація: бажання Соломії силою звільнити Остапа.

Розв'язка: загибель Соломії.

Сюжетні лінії:

- **Відтворення історичної епохи**
- **Боротьба героїв за волю і власне щастя**
- **Щире почуття кохання між Остапом і Соломією**

Символічний підтекст назви твору:

Головні герої заплатили найвищу ціну за волю, за бажання щасливо жити – ціну життя. Однак своїм коханням вони довели, що щирість та самовідданість здатні подарувати людині хоча б невеликі, але такі бажані краплини щастя, дати сили для боротьби. Їхнє почуття увійшло у вічність, стало основою моральної стійкості особистості.

Символіка у творі:

Віл у ярмі – символ українського трударя, що не протестує, який задовольняється пашею і спочинком.

Дикий тур – символ нескореного селянства, який не втратив смак волі, широких просторів, який пам'ятав козацьку вольницю.

Символіка у творі:

Вітер – **символ волі**: Остап живе «серед розлогих просторів», «в царстві вітру, який «несе в собі весь гомін землі... від скритого зітхання серця до крику смертельної розлуки. Треба тільки уміти слухати».

Туман символізує **безперспективність**, **невідомість шляху**, який обрали герої повісті. Як світло де-не-де блимало крізь млу туману, так їхня надія пробивалася через морок сумних думок.

Художні засоби, використані в повісті:

Назва художнього засобу	Приклад із тексту твору	Роль у творі
Епітети	цигани убогі халупи низенькі криві, зліплені з глини, всередині чорні, задимлені шибки занехаяні шкапа — маленька, худа, облізла	Виконує функцію оцінки
Постійні епітети	Дунай широкий, край рідний, кінь вороний, очі карі, брови чорні, товариш вірний, світ красивий, доля лиха	Надають тексту національного колориту, підкреслюють епічність подій, що відбуваються, розширюють часовий простір, говорять про наступність поколінь і їх мрій та прагнень
Порівняння	«Ніч тяглася довго, безконечно, як смерть» «Було темно, як у льоху»	Створюють яскраву картину душевного стану героїв, місця подій
Уособлення (персоніфікація)	могутня течія Дунаю «бере її в свої обійми, а чорна глибочінь тягне за ноги» «Душа рветься до сонця, а тіло тягне до себе чорна безодня. Вона охоплює його залізом, обвішує камінням, обхоплює холодними руками...»	Надає трагізму події, характеризує її невідворотність

Мова твору:

- У творі багато **риторичних окличних речень та вигуків, синонімів, слів іншомовного походження**, що їх уживає автор, зображуючи представників інших націй. Є приклади **алегорії** (український народ — тур), **асонансу** (Тихо пливе блакитними річками льон) тощо.
- У тексті багато **приказок, прислів'їв**, особливо в мові Івана: «Не їла душа часнику, не буде й смердіть», «Дати куку в руку», «Живий живе й гадає». Вони підкреслюють ментальні риси характеру персонажа: оптимізм українського народу, його почуття гумору та мудрість

Інформаційне ґроно до слова «воля»:

Воля

свобода людини

здатність розвиватися

робити те, все, що
не суперечить
моральним
цінностям людства

не принижується
людська гідність

коли людина чинить
відповідно до своєї
природи

Образ волелюбного народу:

*Ліричний герой твору — **волелюбне українське селянство**, що «що тікало од пана і панщини», що не заплісніло в неволі, втратило ще живої душі». Головна мрія його життя — бажана воля мрія передавалася з покоління в покоління, поетизувалася в піснях («Гей, там за Дунаєм»), закликала до рішучих дій, зокрема до втечі в ті місця, де хоч дорогою ціною можна здобути бажану волю, а ні — то полягти кістками на вічний спочинок...*

*Волелюбний характер українського народу підкреслюється метафорою: «Ярмо було накладено дикому турові», а саме його прагнення до волі — порівнянням: «мов талій води під теплим подихом весни, річкою текло вкраїнське селянство...». Дух українського селянства письменник визначає епітетами **вільнолюбивий, неспокійний**, а пісню, яку він співав про волю, — чаруючим акордом.*

Екранізація повісті «Дорогою ціною»:

1957 року вийшла однойменна кольорова екранізація Марка Донського «Дорогою ціною» за мотивами повісті М. Коцюбинського. Головні ролі виконували: Віра Донська, Юрій Дедович, Іван Твердохліб, Ольга Петрова. Фільм відзначено Британською кіноакадемією як найкращий зарубіжний фільм, який демонструвався в Англії у 1958 році.

«Хто щасливий?» – запитував Коцюбинський в одній із своїх поезій в прозі «Пам'ять душі». І відповідав: «Той, хто дає багато, а бере найменше. На чиїх слідах виростають найкращі квітки, хто по своїй дорозі розкидає для вжитку всіх самоцвіти...». Людина не може вважати себе по-справжньому щасливою, духовно багатою, коли вона не живе інтересами свого народу, не збагачує інших своїм прикладом творення краси і добра.